

Eesti NSV

E. MASTVILISKER

ELUKUTSE VALIKUST

Nr. 15/223

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS • TALLINN 1956

2/40988

A-17346 II
223
EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHING

E. MASTVILISKER

ELUKUTSE VALIKUST

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1956

2

Tartu Riikliku Olikooli
Raamatukogu

40988

V

I. ON PALJU TEID...

Kelleks saada? See küsimus kerkib paratamatult iga koolilõpetaja ette. Viie- kuni kuueaastaselt lapsel on kerge vastata — «tahan saada militsionäeriks, autojuhiks, ehitajaks.» Tihti valitakse selles eas endale elukutse isa ametiala järgi. Kuid 17—18-aastaselt noorukil on sellele küsimusele juba raskem vastata. Ja mitte ainult selle tõttu, et noorukil endal igakord veel ei ole selged ta võimed ja kalduvused, vaid ka sellepärast, et meie noortele on avatud üli palju teid. «Ja sageli juhtub,» kirjutab sel puhul Makarenko, «et nooruk või tütarlaps nende tulevikuavaruste ees segadusse satub».

Meie noortel on laialdased võimalused õppimiseks. Iga aastaga muutub haridus meie maal üha kättesaadavamaks. Ühelgi kapitalistlikul maal ei ole sellisel hulgal koole, tehnikume ega instituute kui meil. Linnades ja külates on ellu viidud üldine seitsmeaastane algharidus ja on käsil üldise keskhariduse teostamine.

Piisab, kui märkida, et 1955/1956. õppeaastal õppis meil kõikides koolides 30 070 000 inimest, nendest kesk-eriõppeasutustes 1 961 000 ja kõrgemates koolides 1 867 000 inimest.

Kuuendal viisaastakul tõuseb õppijate arv veelgi. NLKP XX kongress püstitas ülesande käesoleval viisaastakul põhiliselt ellu viia üldine keskharidus linnades ja maal.

Kuni viimase ajani võeti meil keskkooli vanemates klassides, kesk-eriõppeasutustes ja kõrgemates koolides väikest õppemaksu. Soodsamate tingimuste loomiseks üldise keskhariduse ja kõrgema hariduse omandamiseks kaotas NSV Liidu Ministrite Nõukogu õppemaksu keskkooli vanemates klassides, kesk-eriõppeasutustes ja instituutides.

Keskharidus pole enam eesõiguseks mingile osale noorsoost, vaid on muutunud teadmiste, kultuuri ja üldettevalmistuse kohustuslikuks miinimumiks, mille peab omama igäiks, kes ellu astub. See loob meie noortele suured eelised elukutse valikul.

Iga aastaga avanevad meie inimestele üha uued ja uued tegevusperspektiivid. Ja kui palju on veel seni tundmatuid, seni avastamata perspektiive!

Kuulsin kord juhuslikult, kuidas umbes kaheteistkümneaastane sagrispäine poiss rääkis oma sõbrale: «Vanasti oli ikka hea elada — ei olnud raadiot, ei elektrit, ei telefoni ega telegraafi. Sel ajal oli hea olla näiteks selline leidur nagu Popov! Aga mis nüüd enam, kui kõik on juba avastatud.»

Ja tõepoolest — inimkond on palju teinud. Ta võitis jõgede ürgjõu, mida tänapäeval valitseb näiteks üksainus dispetšer, kes suunab vee hüdrojaamadesse, lüüsidesse, niisutamiseks ja tööstuslikuks otstarbeks. Volhov, Dnepr, Kuura, Volga, Don ja Kaama on taltsutatud ja muutuvad meie tahtele alistuvaiks. Kuid on ka veel teisi jõgesid, eeskätt Siberi võimsad jõed, mis oma energiat kulutavad tarbetult, kasutult veeretavad oma vooge ookeani.

Leidub veel teisigi kasutamata loodusjõude: päikesesoojus, tuul, merede tõusud ja vulkaanid. Neid tundma õppida, neid inimese ja kodumaa teenistusse rakendada, — see on veel tuleviku ülesanne.

Meie kodumaa maapõu on väga rikas. Kuid kas on kogu meie territoorium juba läbi uuritud? Mägedes, taigas, kõrbetes leidub veel palju valgeid laike. Ja ookeanid! See on ju lausa valge laik, mille pindala on 360 miljonit ruutkilomeetrit. Eks alga ju paljudes kohtades 100 meetri sügavuses «terra incognita», mida kõike on tarvis uurida.

On avastatud aatomienergia ja ehitatud maailma esimene tööstuslik aatomielektriijaam. Kuid need on alles esimesed sammud. «Tuleb ehitada kümned ja sajad sellised elektrijaamad, konstrueerida aatomilaevad, aatomivedurid ja -autod, ehitada aatomi- ja keemiatehased, aatomiakumulaatorid, aatomilennukid ja aatomimootorid planeetidevahelistele õhulaevadele — see on teie ülesanne. Teie ja teie õpilaste ülesandeks on luua tehnikas selline olukord, et energia oleks odav ja kättesaadav samuti kui õhkki,» kirjutas akadeemik Obrutšev 1955. aasta mais M. V. Lomonosovi nimelise Moskva Riikliku Ülikooli üliõpilastele saadetud kirjas.

Ja millised määratud perspektiivid avab meile partei XX kongress! Lähema 10—15 aasta jooksul muudetakse idarajoonid meie maa suurimaks söe ja elektrienergia toot-

mise baasiks, luuakse Siberis kolmas võimas metallurgia-baas, mille tootmisvõimsus on 15—20 miljonit tonni malmi aastas, asutatakse idarajoonidesse uued masinaehituskeskused. See tähendab, et 10—15 aasta pärast annab Siberi niisama palju malmi kui Lääne-Saksamaa ja Prantsusmaa kokku.

Esmajärjekorras alustatakse Lääne-Siberi metallurgia-tehase ja kahe teise metallurgiaettevõtte ehitamist. Peale selle kavatakse Kuznetski kombinaadis ehitada suure võimsusega elektriterase sulatamise ja valtsimise tsehhid. Seejuures on tähtis märkida, et kogu tööstus hakkab töötama kohaliku tooraine baasil. Siin kerkib eriti tungivalt esile Siberi võimsate jõgede energia kasutamise küsimus.

Nõukogude majandusteadlased on välja arvestanud, et kui sellisele võimsale jõele nagu Volga võib ehitada hüdroelektrijaamu koguvõimsusega 6 miljonit kilovatti, siis on täiesti reaalne, et Siberi jõgedele Leenale ja Jenisseile võib püstitada elektrijaamu koguvõimsusega 18 miljonit kilovatti, Angarale ja Amuurile koos selle harujõgedega 10 miljoni kilovattise ja Obile 9 miljoni kilovattise koguvõimsusega elektrijaamu.

Nende jõgede veejõu kasutamine soodustab seda, et elektrienergia toodang Nõukogude Liidu idarajoonides kasvab juba 1960. aastal kuni 130 miljardi kilovatt-tunnini. See on umbes niisama palju kui praegu toodavad Inglismaa, Prantsusmaa ja Lääne-Saksamaa kokku. Kuuenda viisaastaku jooksul ehitatakse Siberisse vähemalt 65 kõige mitmesugusema profiiliga masinaehitustööstuse ettevõtet tööpinkide, sepa-pressimismasinade, elektrivedurite, aparatuuride, kõrgepinge aparatuuride ja teiste seadmete valmistamiseks. Peale selle rajatakse veel alumiiniumitehaseid, naftatöötlemise ettevõtteid, tselluloosi- ja paberitööstuse kombinaate jne.

Kuuendal viisaastakul suureneb tööstustoodangu maht 65 protsendi võrra. See tähendab, et 1960. aastal toodetakse meie maal 3 korda rohkem kui 1950. aastal ja 5,3 korda rohkem kui sõjaeelsetel 1940. aastal. See aga annab meile miljonid tonnid sütt, naftat, malmi, terast ja valtsmetalli, annab uusi masinaid, uusi tehaseid, uusi ehitisi. Ainuüksi elektrifitseerimise alal suureneb elektrijaamade koguvõimsus umbes 2,2 korda ja hüdroelektrijaamade koguvõimsus 2,7 korda.

Viisaastaku lõpuks luuakse ühtne energetikasüsteem

NSV Liidu Euroopa-osas sel teel, et ühendatakse Kuibõševi ja Stalingradi hüdroelektrijaam keskpriirkondade, lõunapiirkondade ja Uraali energeetikasüsteemiga. Selleks ehitatakse 400 000-voldilise pingega elektriliinid. Alustatakse ka töid samasuguse ühtse energeetikasüsteemi loomiseks Kesk-Siberis. Ühendatakse Gruusia, Aserbaidžani ja Armenia energeetikasüsteemid. See kõik nõuab aga tuhandeid töökäsi ja sadu mitmekesiseid kutsealasid.

Põllumajanduse alal viiakse ainuüksi teravilja kogusaak 1960. aastaks 11 miljardi puudani. See aga tähendab uudis- ja jäätmaade edasist ülesharimist — miljoneid uusi hektareid nisu, rukist ja maisi.

Millised haaravad perspektiivid! Kuidas saaks siin jääda ükskõikseks ja mitte mõelda, mitte unistada suurest avarast elust! M. I. Kalinin ütles väga tabavalt: «Mis noored nõukogude inimesed te oleksite, kui teil poleks kujutlusi suurest elust, kui igaüks teist ei mõtleks mägesid paigalt nihutada või maakera Archimedese tõstekangiga ümber pöörata?»¹

Elus on väga palju kutsealasid. Kuid nad ei püsi ühtede ja samadena. Tehnika muutumisega tekivad uued kutsealad, vanad ja rasked kaovad, nad on oma aja ära elanud. Eriti iseloomustav on see meie maa suhtes.

Oktoobrirevolutsiooni 35. aastapäeva pidulikul koosolekul kõneles sm. Pervuhhin: «On kadunud niisugused rasked ja hiljutises minevikus massilised tööliste kutsealad nagu kelguvedajad ja käsitsi lahtiraiujad söetööstuses, kärutajad-töölised mustas metallurgias, köietõmbajad ja puuripöörjad naftatööstuses. Samal ajal on tekkinud uued kutsealad ja nimelt: söekombainide masinistid, operaatorid nafta tootmise ja töötlemise alal, puurijad turbiinpuurimise alal, elektrisaetöölised metsatööstuses, katlamasinistid elektrijaamades ja paljud teised.»² Vana kutsealaga kiviraiuja lõhkus kivi käsitsi kangi, kirka, talva ja raske vasara abil, meie suurtes kivimurdudes, mis on varustatud eesrindliku tehnikaga, on see kutseala asendunud uuega: elektritööpingi masinist, köislöökpuurimise masinist, ekskavaatori-

¹ M. I. Kalinin, Kommunistlikust kasvatuses, Tallinn, 1947. lk. 100.

² M. Pervuhhin, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 35. aastapäev, Tallinn, 1952, lk. 8.

juht, buldooserijuht jne. Nagu näeme, on kutsealad alalises muutumises.

Minevikus õmmeldi käsitsi. Nüüd teeb selle töö õmblusmasin. Vanasti lõigati vilja sirpidega, tänapäeval tehakse seda masinatega. Alles üsna hiljuti künti hobuadruga. Künnitöö oli raske ja mitusada korda tuli sammuda künjal adra järel edasi-tagasi, kuni põld oli küntud. Seejärel kobestati mullapanku küntud põllul äkkega, mis kujutas endast lihtsat pulkadega puuraami, mida vedas hobune. Sellega lõppeski põllu ettevalmistamine külviks. Nüüd asendab hobuatra traktor. Traktorikünniga ei saa mineviku hobuadrakünni võrreldagi.

Vanasti töötas sepp lõõtsa, alasi ja haamri abil ning ta tööviljakus oli väike. Tänapäeval aga juhib sepp-stantsija ja sepp-pressija tervet agregaat.

Uuema tehnikaga varustatud tootmine esitab spetsialistile ka uusi nõudmisi. Kui varem oli tööinimese kõrgemaks hinnanguks «tal on kuldsed käed», siis tänapäeval on sellest hinnangust vähe. Nüüd on teine mõõdupuu. Komplitseeritud tootmine nõuab tööliselt mitte ainult loomulikku taipu, mitte üksi vilumust, vaid eelkõige ka laialdasi ja mitmekülgeid teadmisi. Ulatuslikku tehnilist loomingu, millela tänapäeval pole mõeldav ükski tootmine, ei saa olla, kui tööline ei suuda orienteeruda kogu tootmissüsteemis. See sunnib paljusid noori töölisi astuma töölisnoorte õhtukoolidesse.

Kui teha ekskursioon tehasesse, siis ei pöördu meie tähelepanu keerukatele tööpinkidele, rohkearvulistele ja mitmekesistele mehhanismidele, milledest iga tsehh ja korpus on nii rikas, vaid inimestele, kes neid mehhanisme ja tööpinke juhivad. Siin seisavad kiirtreipingi juures kaks meest, noorem mustas tööriietuses ja vanem samasuguses korralikus ning ranges töölikonnas. Kõrvalisel isikul on raske nende vestlusest aru saada. See on täis tehnilisi termineid ja erialaseid mõisteid. Vanem veenab nooremat milleski, see vaidleb vastu, silmi lõiketeralt pöörmata. Asetanud kohale uue toortüki ja täpsete kindlate liigutustega tööpingi sisse lülitanud, võtab noorem taskust märkmiku ja teritatud pliiaisi ning visandab paberile joonise. Vanem kortsutab kulmu: «Ei, midagi on viltu.» Ta silmitseb tähelepanelikult joonist, mõtleb veidi, siis muutub ta nagu rõõmsamaks ja ta visandab eelmise kõrvale teise skeemi. Noorem noogutab nõustudes pead.

Need on insener ja tööline, kes töötavad ühiselt uue sea-
dise kallal, mis tõstab tööviljakust. Lahendades seda kee-
rukat tehnilist ülesannet, peab tööline tingimata tundma
füüsika ja matemaatika põhiluseid.

Nii paistab juba ringkäigu algul tehases silma sotsialist-
likku ettevõtet iseloomustav joon: tööline pole siin mehaa-
niline töösooritaja ja masina lisaosa. Ta pea töötab kätega
kaasa ja ta lahendab koos konstruktorite ja inseneridega
tööviljakuse tõstmise küsimusi. Kuid paljud ei taha seda
tunnustada. Igasugune, isegi kõige «raskem» kutsetöö ei
seisa ju ainuüksi kehalistes pingutustes. Sepa, terasesula-
taja ja treiali kehalises töös peab oskama näha suure
vaimse, loova töö avaldust.

Olla tööinimene on kõige austavam maailmas. Seda
mõtet on suur vene kirjanik M. Gorki oma teostes kordu-
valt väljendanud. Juba näidendis «Väikekodanlased» kõne-
leb üks selle kangelasi, Nil, vaimustatult piiritust tööroo-
must, sellest jõu- ja ilutundest, mis saadab iga loovat tööd.

Kelleks saada? Sellele küsimusele õigesti vastata tähen-
dab leida oma tõeline koht elus, s. o. koht, kus sa oma
kodumaale rohkem kasu suudad tuua.

Õeldakse, et NSV Liidus on 10 000 mitmesugust kutse-
ala. Sellest hulgast tuleb valida üks, kus ka raskused roo-
muks oleksid, sest neid ületades muutud tugevamaks oma
igatsetud lemmiktöös.

Lemmiktöö! Kes ei unistaks sellest! Noor pedagoog
Linda O. ütles kord: «Ma armastan väga oma tööd. Juba
koolipingist saadik oli mu unistuseks pedagoogiks saada.
Klassi minnes olen ma alati erutatud. Mitte sellepärast, et
ma ei suudaks vastata õpilaste küsimustele, vaid mind eru-
tab teadmine oma vastutusest nende väikeste kodanikkude
saatuse eest, laste tuleviku eest. See tundub küll naeru-
väärseks, kuid ma armastan neid nii väga.»

Raske on kujutleda, et võiks armsaks nimetada sel-
list tööala, kus töötatakse ainult raha pärast või min-
geid materiaalseid tulusid arvestades. Seal, kus on ainult
kasulootus töö tõukejõuks, ei saa olla ei tööroomu ega loo-
vat vaimustust. Selliseid inimesi tuleb kahetseda.

On loomulik, et kooliõpilasi kõige sagedamini kütkesta-
vad niinimetatud romantilised elukutsed. Keda ei ahvat-
leks rändamine! Ja pole ka juhuslik, et paljud unistavad
geograafi, meresõitja või geoloogi elukutsest. Kas pole
huvitav, õeldakse meile, avastada uusi maid, otsida pei-

detud aardeid, milledest meie maa on nii rikas, ja sel teel meie inimeste elu jõukamaks muuta. See on ju huvitavam kui müürsepa, kombaineri või kangru töö.

On see tõepoolest nii?

«Literaturnaja Gazeta» pühendas kord juhtkirja laohoidja P-le. Näib, et see pole romantiline elukutse. Kuid see laohoidja oskas saaduste säilitamist nii hästi organiseerida, et hoidis sellega riigile kokku mitu tuhat rubla. Seega sai temast kokkuhoiuliikumise algataja sotsialistliku ülesehitustöö tähtsas lõigus. Töö oli seltsimees P-le suurimaks moraalse rahulduse allikaks. Kuid katsuge sm. P-ga kõnelda. «Romantika? Sellest ma ei tea midagi, kuid ka minu töö on oma saladused. Tai pu on vaja, see on, teate, ka kunst. Kui oled ükskõikne ja sulle riigi kopikas kallid pole, siis parem ära hakkagi laohoidjaks — rahvale toob see ainult kahju.»

Igas elukutses on peale teadmiste, armastuse ja oskuse veel tähtis element — romantika, ilma milleta keegi toime ei tule.

Töötades iseliikuval kombainil kuldsel nisuväljal, on võimatu olla ükskõikne viljapeade kõneka kahina suhtes.

Ja kas saab püsida rahulikuna, kui tahumata metallitükk muutub su kätes kindlakujuliseks esemeks? Sina oled selle eseme looja, sina andsid talle eluõiguse, ning see teadmine täidab südame uhkusega. Või kui oled valinud endale veduri juhi elukutse ja oled saanud suure võimsuse ja kiirusega veduri täieõiguslikuks peremeheks, kas saad siis jääda rahulikkuks, mõeldes sellest, millist usaldust sulle on osutatud?

Kord jutustas mulle tuttav veduri juht järgmist:

«Juhid reisirongi, vaatad tagasi ja näed vedurile järgnevat pikka vaguniteahelikku. Igaühes nendest, isegi igas kupees on oma elu. See on terve linn ratastel. Naised ja lapsed, keda omaksed teeäärsetes jaamadest kärsitult ootavad, inimesed, kes sõidavad teenistusasjus, ehitajad, kes siirduvad uusehitustele, komandörid jt. See on meie maa kõige väärtuslikum kapital — inimesed. Ja nende elu ning nende heaolu on sinu, veduri juhi kätte usaldatud. Ning sellele mõeldes kuulatad tahtmatult veelgi tähelepanelikumalt veduri müminat ning pead silmas teed — kas on ikka kõik korras? Või kui juhid kaubarongi, siis ootavad sind paljud tehased, vabrikud ja kolhoosid. Selle laadungi väär-

tust hinnatakse paljudele, paljudele miljonitele rubladele. Ja need miljonid on usaldatud sinu, vedurijuhi hoole alla!»

Igal elukutsel on oma romantika, tuleb ainult osata seda tunda. Ta sünnib töö tähtsuse tunnetamisest, kohusetundlikust suhtumisest oma elukutsesse.

II. MIS TÄHENDAB MÕELDA ELUKUTSE VALIKUST

Kelleks saada? — nii nimetati lahtist komsomolikoosolekut Tallinna 6. Keskkoolis. Koosolekul esinesid pedagoogid, arstid ja noored töölised. Kogu koosoleku kestel saabus presiidiumile kirju. Nende hulgas oli üks, mis väljendas kõigi meeleolu. «Meie unistame palju tulevikust,» kirjutasid 9. klassi õpilased, «vaidleme palju, igaüks kinnitab, et just tema on kõige parema elukutse valinud, kuid sellega harilikult lõpevad meie kõnelused tulevikust. Õelge, mis tähendab tõsiselt mõelda elukutse valikule.»

Järgnevaga püüame sellele küsimusele vastata, kuna selle üle tuleb paljudel järele mõelda.

Elukutset valides juhinduvad noored alati ülesannetest, mis seisavad meie rahva ja partei ees. Nii on meie maal juba harjumuseks saanud; kuna sotsialistliku ülesehitustöö rasketel perioodidel on meie partei alati noorte poole pöördunud. Noorte abiga on üles ehitatud nooruse linn Komsomolsk Amuuril. Entusiasmi ja vaimustusega läksid paljudest küladest ja linnadest esimese viisaastaku ehitustele noormehed ja tütarlapsed. Noored ehitajad aitasid luua metroo kauneid maa-aluseid jaamu. Kavandades põllumajanduse edasise tõusu programmi, aetas 1954. aastal NLKP Keskkomitee nõukogude rahva ette tähtsa ülesande — harida üles uudis- ja jäätmaad meie maa idarajoonides. Partei üleskutse leidis palavat vastukaja meie noorsoo hulgas. Tuhanded noored entusiastid hakkasid traktoristideks, kombaineriteks ja ehitajateks. Oma tubli tööga uudismaade ülesharimisel võitsid nad kogu rahva armastuse ja lugupidamise. Ja kas ainult uudismaadel! Kui on juttu uute hüdrojaamade, uute linnade või uute tehaste ehitamisest, on noored kõikjal esimesed.

Kuid juhtub ka nõnda. Kui kõneled vanemate klasside õpilastele Pavel Kortšaginist, Zoja Kosmodemjanskajast, viimaste viisaastakute mehimestest inimestest, satuvad nad vaimustusse ja paluvad veel rohkem jutustada. Kui aga

hakkad kõnelema sellest, et on vaja tööle minna tootmisalale või kodukolhoosi, vaatavad nad hämmastusega sulle näkku. Kuidas nii, keskharidusega äkki kolhoosi. Ehitajate üleliidulisel nõupidamisel nimetas seltsimees Hruštšov oma kõnes selliseid vaateid väikekodanlikeks, kuid neid esineb veel meie seas. Ühest keskkoolide lõpetajate lennust töötavad ainult mõningad kolhoosides ja masina-traktorijaamades, kuid 300 noormeest ja tütarlast logelevad linnas ja maal (need andmed tõi ajaleht «Molodjož Estonii» 1956. aasta mais). Mõned lõpetajad käivad komsomoli rajooni- ja linnakomiteesid mööda, paluvad endid «kuskile sokutada», kuid ainult linna ja millegipärast ei tule neil pähegi ehitustele, kolhoosidesse või masina-traktorijaamadesse minna, kus nii väga kõige mitmesugusema elukutsega inimesi vajatakse. Tekib küsimus, miks need noored inimesed, kes homme koolist lahkuvad ja unistavad saada mehhanisaatoriks, agronoomiks või zootehnikuks, ei võiks töötada maal, miks ei võiks nad minna kuuenda viisaastaku uusehitustele. Seal elukeerises näitavad nad oma jõudu ja võimeid ning karastuvad raskustega võideldes.

Teile, noortele, on kõik teed avatud. Võite valida endale meelepärase töö, kuid ei tohi unustada kodumaa huve. Meie maa ees on suured ülesanded. «Meil tuleb ka tulevikus kasutusele võtta uusi piirkondi, ehitada aatomi-, soojus- ja hüdroelektrijaamu, tehaseid ja raudteid. Partei on veendunud, et meie tubli noorsugu ka tulevikus energiliselt tema üleskutseile vastab. Noored teavad, et nende tööl kommunismi suurejoonelistel ehitustel on suur tähtsus mitte üksnes meie põlvkonnale, vaid ka järgnevatele.»¹ See, kes elulävel seisab, ei tohi seda unustada. Tugevatele ja julgetele noortele olgu motoks kolmekümnendate aastate kommunistliku noore Sergei Tšikmarjevi sõnad:

«... Ma olen seal, kus minu koht,
kuhu mind saadab klass...»

Nii kirjutas Sergei üliõpilasaastail, nii toimis ta ka elus. Ta unistuseks oli saada luuletajaks, kuid ta sõitis uude lihakarjasovhoosi Baškiiriasse, sest kolmekümnendatel aastatel oli maal väga vähe spetsialiste ja Sergei Tšikmarjev otsustas, et seal ja mitte Moskvas on tema teadmisi ja

¹ N. S. Hruštšov, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee aruanne Partei XX kongressile, Tallinn 1956, lk. 59.

energiat kõige rohkem vaja. Ta luuletused, mis on kirjutatud rohkem kui 20 aastat tagasi, kõlavad ka tänapäeval otsese üleskutsena noortele.

Tuleb mõelda ka oma kutsumusest, oma võimetest ja huvidest. Harva võib kohata noori, kes millegi vastu huvi ei tunne, märksa sagedamini aga selliseid, kes väga paljust huvituvad.

Huvi — see on omamoodi värav teadmiste maailma. Meid mõnikord otse rabab teadmiste küllus, mida paljud välja paistvad inimesed omavad, ja harilikult on see seoses laialt ulatuslike huvidega. Kui Marxi tütreid palusid, et isa nimetaks neile oma lemmikmõttele, kirjutas Marx neile ladinakeelse ütluse: «Nihil humani a me alienum puto.»¹ Vestluses noorte literaatidega kutsus Gorki neid väsimatult üles avardama oma huvide ja teadmiste ringi. «Maailmas,» rääkis ta, «ei ole midagi, millest õppida ei saaks.» Hiljuti kirjutas mulle üks algaja literaat: «Ma ei tarvitse üldse kõike teada, ja ei olegi kedagi maailmas, kes kõike teaks.» «Ma oletan,» ütles Gorki, «et sellest literaadist ei saa midagi mõistlikku.» Inimene, kes juba noores eas oma huvidele ja teadmishimule piire seab, kes juba varakult endale ütleb, ma ei tarvitse üldse kõike teada, see inimene ei suuda Gorki arvates midagi märkimisväärset saavutada. Kuid laialdaste huvide kõrval peab omama üht peamist huvi. Võib huvituda kirjandusest, ajaloost ja loodusteadusest, kuid erilise tähelepanuga tuleb suhtuda tehnikasse. Sel juhul on huvide mitmekülgsus veelgi väärtuslikum, kuna on olemas peapunkt, mille ümber koonduvad kõik inimese teised huvid.

Võimed ei arene iseenesest, nad kasvavad välja ainult töös. Võimetusid ja andetusid inimesi pole. Näiteks aitas Laine ühiskondlik töö oma kutsumust leida. Ta õppis alati hästi, kuid ühiskondlikust tööst ei võtnud kunagi osa. Kui talle tehti ettepanek hakata viienda klassi pioneerijuhiks, kohkus Laine algul ära. «Kas ma suudan? Ema ütleb, et mind ennast on veel vaja kasvatada, ja see siin on veel kõige halvem rühm. Õppida nad ei taha ja pioneere on vähe.» Klassijuhataja toetas Laine kandidatuuri, tal oli meeles, millise armastusega Laine valimispäeval lastega agitpunkti lastetoas mängis. Nii sai Lainest pioneerijuht. Kogu vaba aja veetis ta salgas. Tark ja lõbus tüdruk

¹ Mulle pole võõras midagi, mis on inimlik. *Toim.*

võitis kiiresti pioneeride poolehoidu. Salgas algas huvitav elu — huvitavad koondused, haaravad rännakud, uued mängud — polnud aega igavust tunda. Õppeedukus oli paljudel pioneeridel tõusnud. Ja kui salgas hakkas töötama pioneeride «vabrik», «osavad käed», kasvas laste autoriteet piiritult. Kui nüüd koolis on vaja kaarti kleepida, midagi parandada või kähku teha, öeldakse ikka — pöörduge Laine pioneeride poole, need oskavad kõike. Ja pioneerid on uhked, et neid nõnda nimetatakse.

Pioneeridega töötades ilmnesid Laine võimed. Siin leidis ta oma kutsumuse. Temast sai tubli pedagoog.

Töö ringis aitas Kaljul oma tulevikku määrata. Mootorid ja tehnika olid Kaljut ikka huvitanud. Ta luges palju tehnilist kirjandust, võttis osa raadioringi tööst, kuid üle kõige vaimustasid teda autod. Koolis oli ta autoringi aktiivsemaid liikmeid, ringijuhhi esimene abi. Suvel rikastas Kalju autobaasis töötades oma teoreetilisi teadmisi.

Kui 11. klassi õpilastelt küsiti, millise elukutse keegi endale on valinud, vastas Kalju kindlalt: «Mina istun autorooli taha, see on minu kutsumus. Pärast kooli lõpetamist hakkam autojuhiks.»

Töötamine tehnilistes ringides ja tootmisalal aitab abiturientil sageli oma kutsumust leida. Tuleb ainult aktiivselt sellesse töösse lülituda.

Tõsiselt elukutse valikust mõelda tähendab aegsasti elukutsele ette valmistuda. Meie näitasime, et iga elukutse nõuab eelkõige teaduse põhialuste sügavat ja kindlat tundmist, s. o. füüsika, matemaatika ja loodusteaduse põhiseaduste tundmist, kõige selle teadmist, mis on igasuguse tootmise aluseks. Selle eesmärgi saavutamist soodustab polütehniline õpetus, mida meie koolides ellu viiakse.

Kui meie kaasaegset tootmist vaatleme, siis näeme tema arengus kaht tendentsi. Ühest küljest tekivad üha uued ja uued harud, mida enne polnud. Teisest küljest lähenevad tootmise varem eraldunud harud üha rohkem üksteisele. Viimase protsessi avastas omal ajal Marx. Kuid veelgi intensiivsemalt areneb see tänapäeval.

Tootmise elektrifitseerimise, mehhaniseerimise, automatiseerimise ja kemiseerimise baasil lähenevad kaasajal üksteisele varem täiesti eraldunud tootmisalad.

Keegi tuttav insener jutustas, kuidas tema töökaaslane olevat hulga aastate jooksul tutvunud saja ettevõttega, mis haarasid tööstuse kõige mitmekesisemaid harusid, selleks

et kindlaks teha, kas nende vahel on midagi ühist. Ta jõudnud huvitavale järeldusele: metallurgia ja klaasitootmine olevat pealtnäha teineteisest väga kaugel, kuid põhiliselt olevat neil väga palju ühist. Veelgi rohkem sarnanevat teineteisega makaronide ja suitsuta püssirohu tootmine.

Peale selle jutustas insener ühe õpetliku loo. Suures Moskva trükikojas «kadus» tootmise käigus vasttrükitud poogen. Trükikoda ei saanud puuduva poogna tõttu raamatut kokku kõita. Insener hakkas selgitama, kuidas poogna kadumine võis juhtuda ja kuidas tulevikus sääraseid nähtusi vältida.

Osutus, et trükikoja tehnoloogilisel protsessil oli palju ühist masinaehitustehase tehnoloogilise protsessiga: nii seal kui ka trükikojas valmistatakse algul massiliselt üksikud detailid, milledest hiljem monteeritakse terve toode. Ja kui raamatute kokkuvõtmise tehnoloogiat käsitseda samal viisil kui masinaehituse ettevõttes masinaid monteeritakse, siis saaks likvideerida poognate kadumise täielikult.

Niisiis, vaatamata elukutsete mitmekesisusele, masinate ja tehnoloogiliste protsesside mitmepalgelisusele, tekib tootmise arenemise käigus üha rohkem ja rohkem ühiseid elemente. See asjaolu võimaldabki polütehnilist õpetust ellu viia, et aidata õpilasel orienteeruda kogu tootmissüsteemis, et tulevikus kiiresti omandada oskus käsitseda iga masinat ja tunda iga tehnoloogilist protsessi.

Käesolevast aastast alates viiakse paljudesse koolidesse uus õppeaine — tootmise aluste õppimine ühes tootmisalase praktikaga.

Muidugi ei tähenda see, et kutsealase väljaõppe võib kaotada. Kutsealane väljaõpe, mis on rajatud polütehnilisele alusele, toimub kiiremini ja kergemini.

Suurtootmise edasine arenemine viib selleni, et järsud erinevused elukutsete vahel üha rohkem tasanduvad. See tähendab aga, et õpilasele, kes saab igakülgse üldise ja polütehnilise hariduse, avanevad üha suuremad võimalused mitte üksnes vabalt elukutset valida, vaid teha ka tootmisalast tööd.

Varem oli paljudel tööliikidel käsitöö iseloom. Ettevalmistus nendel aladel töötamiseks nõudis mitu aastat kestvat erialast praktilist väljaõpet.

Vanemad püüdsid võimalikult varakult oma lapsi ametit õppima panna.

Kaasaegse tootmise seisukohalt pole see õige, on isegi kahjulik. Kõigepealt olgu üldharidus ja alles pärast seda võib kõnelda elukutselisest ettevalmistusest.

1940. aastal organiseeriti kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamiseks tööstuskoolid. Algul võeti tööstuskoolidesse lapsi lõpetamata seitsmeaastase haridusega. 1953. aastast alates hakati tööstuskoolidesse võtma ainult seitsmeaastase kooli lõpetanuid.

Mõningad lapsed loobuvad kergesti koolist, et kiiremini tööle asuda ja eriala omandada. Mõnikord suhtuvad vanemad sellesse ergutavalt ja vaatavad sellele isegi kui positiivsele joonele lapses, näevad selles tervet tööindu ja iseseisvuspüüet. Tegelikult eksivad vanemad aga väga, kuna kõige sagedamini peitub nende iseseisvuspüüete taga tahtejõu puudumine õppimiseks.

Tänapäeval ei saa aga ilma küllaldase hariduseta olla täisväärtuslik töötegija. Hariduseta töötajad ei oska eesrindlikku tehnikat põhjalikult rakendada. Ta satub otsekohe kimbatusse, kui tootmistingimused muutuvad ja ta oma töö iseloomu peab muutma.

Elukutse valikust tõsiselt mõelda tähendab teaduste aluseid tundma õppida, osata käsitseda kõigi tootmisalade lihtsamaid tööriistu, õppida töötama raamatu kallal, lugeda joonist, teha visandeid, teha vajalikke arvestusi ja arvutusi, kasvatada endas organiseerituse, korralikkuse ja täpsuse harjumusi. Need kõik on väärtuslikud omadused, mis on vajalikud igas töös.

Väga tihti on kartus tootlike erialade vastu mõningate koolilõpetanute juures seletatav sellega, et meie kool tutvustab vähe õpilasi tootmisega. Omades tootmisest üsna udust ettekujutust, eelistavad abiturientid loomulikult tuntut ja neile omaseks saanud kooliteed. Kergem on istuda üliõpilaspingile, kui seista keeruka tööpingi ees, isegi kui viimane on kõige huvitavam. Seepärast on vaja juba koolis õppida tundma võimalikult rohkem tootmist, tööstust ja põllumajandust, tutvuda nendega lähemalt, praktikas. Tuleb viibida tehases, nagu üks meister selle kohta tähendas: «Lauluviisi ei anta sõnadega edasi, lemmiktöö ilu aga ei suudeta lauluski küllalt ülistada. Seepärast kutsuge noori elukutse «valijaid» tehasesse. Meiesuguseid meistreid aga kutsuge nende juurde kooli. Ja mitte viimasel õppeaastal, vaid juba esimesest klassist peale. Just esimesest! Et õpi-

lane juba varajasemast lapsepõlvest hakkaks selle üle järele mõtlema, milleks ta õpib ja kelleks ta tahab saada.»

Juba ammugi on meil harjumuseks saanud korraldada instituutides «lahtiste uste päevi». Nendel päevadel tutvustatakse vanemate klasside õpilasi mitmesuguste teaduskondade programmidega, vesteldakse nendega, nad külastavad auditooriume, kabinette ja laboratooriume. Nüüd kinnitab järk-järgult kanda veel üks tähtis traditsioon — «lahtiste uste päevad» tehastes, vabrikutes ja masina-traktorijaamades. Leningradi ja Moskva suurimad tehased on selle traditsiooni täiesti omaks võtnud. On vajalik, et see ka meie vabariigis kindlamiri juurduks.

Ekskursioonid tehastesse ja eriti praktilised tööd tehastes ja masina-traktorijaamades tutvustavad õpilasi tootmisega, õpetavad tundma töö ilu ning valmistavad noori ette tõsisemaks elukutse valikuks.

Tallinna 11. Keskkooli abituriendid olid väga ärevil, kui nad esmakordselt tehase «Sirp ja Vasar» lävest üle astusid. Hulk mitmesuguseid tööpinke, lae all roomavad tõstekraanad, tehasele iseloomulik müra — kõik see ei sarnanenud sugugi hariliku kooliolukorraga ja õpilased sattusid veidi segadusse. Kuid hiljem, kui nad töösse lülitusid, tuli tagasi ka enesekindlus. Oma mõtteid ja muljeid väljendasid lapsed päevikuis. Irina Abramova kirjutas: «Olime jällegi mehaanikatsehhis ja proovisime tööpinkidel töötada. Mina töötasin, õigemini katsusin töötada iseseisvalt. Treipingil lõikasime puupaku tükkideks, see töö läks üsna hästi, imestan isegi.»

Või veel üks hilisem märkus Lev Kurenkovilt: «Umbes nädal pärast instrueerimist ohutustehnika alal suunati meid mitmesugustesse tsehhidesse. Mina töötasin mootoritsehhis. Koos töölistega sobitasin kepse väntvõllile ning kolbidele. Kui tihendid ei sobinud, võtsime neid tööpinkidel õhemaks. Neli päeva kestnud praktika jooksul monteerisime kokku mitu mootorit. Proovisime ka silindrit lihvida. Töötasime mõnikord isegi ettenähtud ajast kauem. Tsehhis töötamise vältel õppisime palju kasulikku.»

Muidugi, kõik ei lähe tehasesse tööle ja kõik ei hakka treialiks, kuid asi ei seisa selles. Tähtis on see, et kõik tõelise tööga kokku puutusid. Ja meie päevil, mil elukutsed üha rohkem üksteisele lähenevad, tähendab ühega tutvumine paljudega kokkupuutumist.

Õpilased tunnetasid tõelise suure töö ilu. Ja see ongi väga tähtis.

Kui mingi spordiriist või «puki» jala tihvt murdus, tehti õpilastele ülesandeks iseseisvalt uus valmistada. Õpilased asusid ülesannet suure huviga täitma. Üheaegselt taoti valmis mitu tihvti. Ja olgugi et mõne töö kõige parem polnud, tunti selle üle suurt rõõmu.

Iga elukutse on eelkõige töö ja seejuures mitte kerge töö. Igas töös on vaja enesevalitsemist, kannatlikkust ja oskust teha seda «musta tööd», millest I. P. Pavlov oma kirjas noorsoole kirjutas.

Seepärast kutsevalikule tõsiselt mõelda tähendab lapsest saadik end tööle õpetada. Tuleb kasvatada eneses oskust iga tööd, isegi kõige ebameeldivamat, hästi teha. Tuleb õppida raskusi võitma, mitte kunagi julgust kaotama, kuid ka mitte ennast üle hindama.

Hiljuti toimus Moskvast dissertatsiooni «Keskkooliõpilaste kutsevalik» kaitsmine. Määratu suure faktilise materjali alusel näitas väitekirja autor, et kindel põhjendatud kutsevalik oleneb paljuski lastesse kasvatatud sotsialistlikust töösse suhtumisest, kuna see on igasse kutsealasse täisväärtusliku suhtumise aluseks. Autor viitas rühmale õpilastele, kes ei oska süstemaatiliselt töötada, õpivad halvasti, ei võta osa ühiskondlikest töödest ega ole millestki eriti huvitatud. Ja kui elutingimused, millesse nad pärast kooli lõpetamist satuvad, neid ümber ei kasvata, ähvardavad neid pikad eksi-aastad, kuni nad leiavad oma tõelise tee.

Valida õige elukutse tähendab leida oma tõeline koht kommunismi ülesehitamisel. Palav armastus kodumaa vastu, püüe aktiivselt osa võtta oma rahva loovast tööst näitab koolilõpetajaile kätte alati õige tee.

III. RASKUSTEST JA VÕIMALIKEST VIGADEST

Lemmikelukutset pole kerge leida. Ees on avatud palju teid ja üks näib teisest ahvatlevam. Samuti pole igaüks veel täiel määral kindel oma isiklikes võimetes. Kõik ei ole veel teadlikud oma elueesmärkidest, nad pole õppinud enda vastu nõudlikud olema, pole ennast töötama õpetanud.

Elukutse valikul on kasvatuse ja enesekasvatuse küsimus tähtsamaid küsimusi. On täiesti loomulik, et kõrgemasse

õppeasutusse või tootmistööle vastuvõtmisel eelistatakse alati seda, kes koolis on hästi õppinud. Sellel aga, kelle koolitunnistustel on ilutsenud «hall kolm» ja kes suuri vaevu enese klassist klassi vedas, on kaunis raske midagi loota. See on tõsine raskus ja tõsine hoiatus neile, kes koolis laisklevad või õpivad nii, kuidas juhtub, lootes papa tutvustele ja mamma pisaratele, sagedamini aga üldse tulevikule mitte mõeldes.

Meie maal on noortele antud suured võimalused, kuid see ei tähenda sugugi veel seda (nagu mõnele näib), et elu on teater, kus sind teatud tunnil mugav koht ootab. On tarvis õppida raskusi võitma, kasvatada taht ja visadust — ainult siis saavutad soovitud eesmärgi. Neid omadusi aga kasvatatakse koolis.

On veel üks tähtis küsimus, mille üle tuleb abiturientidel mõelda, see on inimese kutsumuse, ta kalduvuste ja võimete küsimus.

Jevgeni Permjak jutustab oma suurepärasest raamatus «Kelleks saada» Veronika Lukinast, andekast kunstnikust-õmblejast. Tütarlaps õppis koolis väga hästi ja avaldas maast-madalast haruldasi võimeid õmblustöös. Juba 9—10-aastaselt õmbles ta nii hästi, et täiskasvanud moeharrastajad sageli kopeerisid tema poolt nukkude riietuseks leiutatud tegumoodi. Kuid tütarlaps ei mõelnud kunagi tõsiselt õmbleja elukutse üle. Vanemad ja ka lähedased tuttavad vaatasid tema õmblemisoskusele kui lõbustusele. Isa unistas, et tütrest saaks insener, ema tahtis teda näha arstina. Koolidirektor soovitas Veronikal tungivalt astuda Moskva Riikliku Ülikooli filoloogiateaduskonda. Veronika ise ei eelistanud ei üht ega teist elukutset, muutes oma huvi nende vastu sagedamini kui enda poolt väljamõeldud kleidimoodi. Ta kõhkles kaua. Lõpuks otsustas Veronika astuda Moskva Meditsiinilisse Instituuti, kuid lahkus sealt aasta pärast. Praegu on Veronika Tihhonova riietevabriku modelleerija.

Kutseala valides ei tohi unustada oma kalduvusi ja võimeid. Mida rohkem need valitud elukutsele vastavad, seda suurem on edu. Võimed ilmnevad harilikult varakult. Üks armastab loomade eest hoolitseda, teine kasvatab edukalt taimi, kolmas askeldab tööriistadega, meisterdab midagi, neljas veedab kogu oma vaba aja garaazhis või sepikojas, viies konstrueerib elektriaparaate jne. Ja kõik need harras-

tused osutuvad tihtilugu niivõrd püsivaiks, et poisid ei loobu neist kuni noormehe-eani.

Elu nõuab, et iga inimene otsiks aktiivselt oma kutsust. Käed rüpes istudes ja passiivselt oodates ei jõua keegi selgusele oma võimetes. Nii võib vahel kogu elu oodata. Igaühe juures ei ilmne ta võimed korrapealt, need arenevad välja ainult töös.

Meie võimete ja annete arenemisest on huvitatud kogu nõukogude rahvas. Poleks olnud mingit kasu, kui näiteks Veronikast oleks saanud keskpärane insener või andetu arst. Elukutse valikul ei tohi alistuda üldisele meeolule või tungivale nõuandele astuda sellesse või teise kõrgemasse õppeasutusse, vastuolus oma võimete ja kalduvustega.

I. P. Pavlov jutustas ühe sellise loo, mis juhtus tema kaaslasega.

«Meie, kolm seltsimeest, astusime keskkoolist ülikooli ja valisime selleaegse kirjandusvaimustuse mõjul loodusteaduskonna. Samal ajal kui kaks meist sellega rahulduisid, langes kolmas, kes keskkoolis olles eriti hea meelega ajalugu õppis ja ajaloosündmuste põhjusi ning järeldusi käsitlevatel teemadel erilise armastusega kirjandeid kirjutas, üha enam ja enam nukraste meeolule, mis lõppes raske melanhooliaga ning visade enesetapmiskatsetega. Meie, tema seltsimehed, soovitasime tal minna õigusteaduskonna loengutele. Mõne aja pärast muutus ta meeolu märgatavalt. Seejärel läks ta üle õigusteaduskonda ja lõpetas selle väga edukalt.»

Ka meil on sääraseid, kes valivad endale eriala kõrgemas õppeasutusse sisseastujate käsiraamatu järgi, selliseid, kes mäeinstituuti astuvad ainult sellepärast, et seal antakse stipendiumi ka kolmega, ning kes põllumajandust lähevad õppima ainult sel põhjusel, et seal on sisseastumiseksamil võistlus väiksem.

Hästi iseloomustab seda järgmisesisuline kiri: «Ma olen nüüd lõplikult arusaamisele jõudnud, kui raskesti ma eksisin. Ma olen väga halb konstruktor. Ma vihkan neid numbreid, milledega mul tuleb alaliselt tegemist teha. Numbrita ei näe ma midagi peale lõputute ja tüütavate arvestuste. Meie osakonda tuli alles hiljuti uus tööline, kuid juba suhtuvad kõik temasse suure lugupidamisega. Tal on imestamisväärne töötahe. Kui talle mingi uus töö antakse, siis satub ta hoogu ja võib kuni hilisööni arvestuste taga istuda.

Sa küsid, kuidas ma siis valisin endale sellise tööpõllu? Ma sõbrustasin Niinaga, ta oli tugev matemaatik ja unistas ammu sellesse instituuti astumisest, samuti otsustasid Ljusja ja Ilmar. Siis läksin minagi ühes teistega.

Eile külastasin Veerat. Ta lõpetas hiljuti pedagoogilise instituudi. Ta armastab nii väga oma tööd. Kui mina ometi ka pedagoog oleksin! Sa naerad, kuid, ausõna, kadestan Veerat. Matemaatikat õpetada ma ei tahaks, aga kirjan dust! . . . Mäletad, koolis kiitsid kõik mu kirjandeid . . .»

Alates sellise selgusetuse ja ükskõiksusega tuleviku suhtes kulgebki elu hiljem keskpärasuse ähmas valguses. Töö, mida ei armastata, ei anna rahuldust ega rõõmu, ta on ainult kohustus ja ei midagi rohkemat. Sinust endastki pole kellelgi rõõmu.

Üks vana mees ütles kord tabavalt: «Parem oma adrahõlmaga sügavalt künda kui võõral tiival madalalt lennata.»

Oma elukutset kindlaks määrates pole vaja rutata, palju kordi tuleb oma võimeid kontrollida. Ja kui veendute, et teie kutsumus on näiteks tehnika, jätkake otsinguid selles suunas. Tehnika — see tähendab sadu kutsealasid. Tuleb sagedamini viibida tehastes, vestelda inimestega, kes on tehnikaga ühenduses, kuulata tehnikaküsimuse käsitlevaid ettekandeid, lugeda vastavaid raamatuid.

Kui aga teie kutsumus on põllumajandus, siis valige endale elukutse sellelt alalt. Aga võib-olla peitub teis nagu Veronikaski a dekas õmbleja või kunstnik-kondiiter.

Ärge muutuge kurvaks, kui endasse pilku heites ei näe seal mitte neid võimeid, mida tahaksite evida või mida teile hoogne kujutusvõime ette maalis. Elu ei halasta andetu inseneri või arsti peale, vastupidi, ta ülistab andekat õmblejat, lüpsjat, kombainerit ja ehitajat ning asetab nad ühte ritta võrdsete ja lugupeetud elukutsetega.

Tänapäeval ei ole esimese ja teise järgu elukutset, kuigi mõned mõtlevad, et raamatuid kirjutada või laval mängida on esimese järgu, uudismaad harida või farmis töötada aga teise järgu elukutse.

Selles seisukohas on süüdi ka meie raamatud, filmid ja näidendid. Saates noori suurde ellu, jutustavad nad neile väga sageli geoloogidest, artistidest, kirjanikest ja kunstnikest, unustades tihti tuhanded teised inimesed, kelle tööga kõik hüved luuakse. Mõned abiturientid näevad tulevikule mõeldes enda ees ainult kõrgema õppeasutuse uksi, kuid

kõrgemad õppeasutused ei saa kõiki vastu võtta, keskkooli lõpetanuid on märksa rohkem.

Ja kas peab siis iga Nõukogude kodanik tingimata olema insener, arst või pedagoog? Meil on ju palju elukutseid ja enamikku neist ei omandata hoopiski mitte kõrgemate õppeasutuste kaudu. Kes omandab siis need kutsealad? Kes hakkab juhtima vedureid, terast sulatama, maju ehitama, vilja kasvatama, loomade eest hoolitsema jne? Valmistada ette kultuurne ja haritud töölisklass ning kolhoosi-talurahvas — see on tänapäeva keskkooli ülesanne.

Naiivsetena näivad tänapäeval need inimesed, kes mõtlevad, et astunud tehasesse, ei tarvitse neil üldse enam õppida. Vastupidi, alaline täiustumine oma erialal, mitmekülgsus — see on, mida tänapäeval töoliselt nõutakse.

Leningradis Sverdlovi-nimelises tehases töötab tööriistade-lukksepp N. I. Ivakin. Ta tuli tehasesse keskkoolist. Nüüd on ta tehase parim tööriistade-lukksepp, kellest kogu tööliste ja inseneride kollektiiv väga lugu peab.

G. S. Vortkevitš jutustas, et ta kuulis kord pealt, kui Nikolai Ivanovitš tehase peatehnoloogiga kõneles. Nikolai Ivanovitš oli välja kutsutud konsultatsiooniks ja tööriistade-lukksepp avaldas täieliku asjatundmisega oma arvamist väga komplitseeritud tehnilise küsimuse puhul. «Meeldiv on kõnelda sellise kvalifitseeritud töölisega. Ta on suure eruditsiooniga inimene,» ütles peatehnoloog, kui Ivakin oli juba lahkunud.

Eruditsioon on uus sõna, mida nüüd täie õigusega võib tarvitada töölise aadressil, kuna seda varem tarvitati aga ainult teaduseinimeste aadressil. Minna tehasesse ja asuda tööpingi juurde, omades keskharidust — tähendab kergendada enesele kõige lühema aja jooksul kõrge töö-kvalifikatsiooni saamist.

Näiteks tahtis Rudolf Badelin astuda Tallinna Polütehnilisse Instituuti, kukkus aga võistluseksamitel läbi. Badelin kasvas üles energeetikute perekonnas. Tema isa Andrei Badelin töötab juba üle 20 aasta turbiinilukksepana, valitusus on autasustanud teda Lenini ordeniga. Vanem vend töötab elektriijaama mehaanikatöökoja ülemana, õde — turbiinimasinistina. Rudolf valis «perekonna elukutse». 1954. aasta oktoobris hakkas ta töötama Ahtme I soojus-energeetika keskuses soojuslaboratooriumis abilukksepana.

Ja siin algas tal praktiline õppus, mis ei olnud kergem.

Lukksepp soojusautomaatika alal peab tundma soojus-
tehnikat, keemiat, elektrotehnikat, raadioala, matemaatikat
ja lukksepatööd. Kiiresti õppis Rudolf tundma automaa-
tide, keerukate täpsete ja «tarkade» seadiste töö põhimõtet,
mis kõrvalise vahelesegamiseta kontrollivad kõiki auru-
katla soojusprotsesse. Mitmel korral tuli haarata õpik, et mee-
nutada ja täpsustada mõningaid valemeid või füüsikasea-
dusi. Visalt õppis Rudolf tundma seadiste ehitust, iga regu-
laatori iseloomu ja töötamist. Üle aasta oli möödunud päe-
vast, mil ta astus laboratooriumi. Selle aja jooksul tegi
ta läbi kursuse abiluksepast kuni spetsialistini ja sai
valvelukksepak automaatika alal.

Töö õpetas talle palju, praktiline töö «kontrollis» igal
sammul kõiki koolis omandatud teoreetilisi teadmisi.

Kreenholmi elektritsehhi on heas kuulsuses. Millega päl-
vis see brigaad lugupidamise? Et seda paremini mõista,
tutvume eelkõige brigaadi liikmetega.

Asi seisab selles, et elektritsehhis töötavad peaaegu
ainult Narva keskkoolide abiturientid.

Brigadiir Sonja Radugina lõpetas kaks aastat tagasi
keskkooli. Ta tahtis astuda instituuti, kuid ei saanud võist-
luseksamite tõttu sisse. Tütarlaps ei kaotanud julgust.
Vanemate seltsimeeste nõuandel läks ta vabrikusse elektri-
tsehhi ja hakkas õppima mootorite remonteerimist. Tsehhis
kohtas Sonja vanu tuttavaid — Inda Saploisi, Tamara
Markelovat, Ženja Petrovat, Maša Semjonovat jt. Ka
nemad olid pärast keskkooli lõpetamist siia tulnud. Seoses
sellega hakati nende tsehhi nimetama «abiturientide tseh-
hiks».

Tütارlastel algas tsehhis uus huvitav, töörikas elu. Usi-
nalt õppisid nad meisterlikkust, omandasid tehnika sala-
dusi. Töötasid ja rõõmustasid, et koolis füüsika alal saa-
dud teadmisi nüüd nii tarvis läks. Enamkogenud mähkijad
abistasid algajaid. Nad näitasid neile, kuidas tuleb mootor-
it lahti võtta, milleks on mähis vajalik. Meister Eduard
Repp selgitas neile, milline ülesanne on elektrimootori igal
detailil, millist kahju võib tekitada halvakvaliteediline
mähis. Õppeaeg on nüüd ammugi möödas, praegu töötavad
abiturientid iseseisvalt, neil on oma kindel tööala. Nad on
mootorimähkijad, taastavad läbipõlenud mähiseid elektri-
mootorites.

Niisiis aitas tootmisalane töö abiturientidel oma kaldu-
vusi õigel viisil kindlaks määrata. Ženja Petrova armastas

elektrotehnikat. Oma tehnilist haridust hakkasid koos Zenjaga paljud teised õhtutehnikumis täiendama. Tamara Markelovat aga, olgugi et ta oma valitud elukutset armastas, ei takistanud see sugugi ka kunsti armastamast ning ta võttis aktiivselt osa Kreenholmi kunstilise isetegevuse klubi üritustest.

Elektritsehhis kujunes sõbralik noorte kollektiiv, kelle hingeks said kommunistlikud noored. Peagi võitsid nad kogu kollektiivi armastuse ja lugupidamise.

Varem näiteks leppisid mähkijad sellega, et elektritraati ei jätkunud. Traadipuudumine tähendas aga tööseisakut, tegevusetust. Noortebrigaadi kommunistlikud noored ei leppinud sellega. Tütarlapsed hakkasid ise vanu traate restaureerima. Tsehhis oli tööpink, millel toimus traatide ümberpunumine, seda tööd tegi pensionär. Ta ei jõudnud aga üksinda teha punet vajalikul määral. Kommunistlikud noored otsustasid teda abistada. Peeti nõu tsehhiülemaga, vana elektriku kommunist Ivan Ivanovitš Plaganoviga. Ivan Ivanovitš kiitis kommunistlike noorte nõu heaks: «Olete kuldaväärt tublid tüdrukud, teie mõte on tore, hakake pihta.» Nüüd võib õhtuses vahetuses tihti näha kedagi noortest mähkijatest töötamas punumistööpingil. Traatide punumine on kaunis igav töö, ja et kellelegi ülekohut ei sünniks, siis toimub töötamine punumistööpingil kordamööda.

Kommunistlike noorte algatusest on tsehhil palju kasu. Tuhanded meetrid traati hakkavad uuesti elama, mähkijate töös ei esine enam seisakuid. Mida rohkem kommunistlikud noored elektritsehhi tootmisalastesse üritustesse tungivad, seda tugevam on nende sõprus, seda huvitavam nende elu.

Veendunud, et enamus mootoreist tuleb elektritsehhi remonti selle tõttu, et vabrikutes neid hooletult käsitletakse, kirjutasid tütarlapsed üleskutse Kreenholmi kõigile kommunistlikele noortele ja noortele töölistele. Nad nõudsid hoolikat suhtumist elektriseadmetesse ja andsid nõu, kuidas ära hoida elektrimootorite enneaegset rivist väljalangemist.

Kreenholmis on kõige nähtavamale kohale üles seatud tootmise eesrindlaste autahvel. Tahvlile on paigutatud parimate portreed ja nende hulgas, otse keskel, on Sonja Radugina portree. Elektritsehhi kommunistlikud noored uhkustavad oma brigadiiriga. Nad on rõõmsad, et töörikas

elu, mida nad alustasid pärast kooli lõpetamist, osutus nii toredaks.

Paljud noored on siirdunud pärast keskkooli lõpetamist Tallinna raadiotehasesse «Punane Ret». «Neile on iseloomulik see, et nad väga kiiresti, mõne kuuga omandavad valitud eriala ja töös taotlevad väga aktiivselt kõrgeid näitajaid,» ütles meile jutuaajamisel tehase kommunistlike noorte organisatsiooni sekretär Anatoli Jakovlev.

Näiteks Ljudmilla Padšina, kes 1955. aastal lõpetas Tallinna 6. Keskkooli, töötab praegu monteerijana ning on võitnud tööliste poolehoidu. Hiljuti valiti ta tsehhi rühmaorganisaatoriks. Ja selliseid kui Ljudmilla Padšina on «Punases Retis» palju — tehnilise kontrolli osakonna kontrolör Korma, komplekteerija Valja Tšornõi, monteerijad Niina Jakovleva, Margarita Mendelman ja paljud teised. Las kõnelevad nad parem ise sellest suurest töörõõmust, mida tunnevad, olles lülitatud otseselt töösse.

«Ma tahtsin alati suures tehases töötada ja nüüd on see soov täitunud. Meil on siin väga huvitav, iga võidu puhul rõõmustad, nagu oleks see su enda võit,» ütleb Niina Jakovleva. Sama kordab ka Ljudmilla Mišina: «Ma astusin tunnelitsehhi pärast seda, kui ei pääsenud sisseastumiseksamitele polütehnilisse instituuti. Algul töötasin ma neljandas järgus, siis sooritasin tehnilise miinimumi ja hakkasin töötama kuuendas järgus. Keskmine töötasu on mul 700 rubla, sageli ulatub see kuni 1000 rublani.» Ta lõpetas keskkooli 1955. aastal ja töötab nüüd Kohtla-Järve põlevkivikombinaadis.

Töö annab abituriendile võimaluse paremini tundma õppida iseennast, oma võimeid ja andeid ning arukalt ja eksimatult valida instituuti juhul, kui tahetakse edasi õppida. «Raske on kujutleda,» kõneles Rudolf Badelin, «et ma võiksin töötada mingil teisel erialal. Ja ometi, kui ma kord katsetegin instituuti astuda, mõtlesin minna metallurgiaosakonda.» Praktiline töö tugevdas märksa Rudolfi teoreetilisi teadmisi ja aitas tal valida meelepärast elukutset.

Automaatikale kuulub tulevik. Just seda kaasaegse tehnika haru mõtlebki Rudolf Badelin õppida Moskva Energeetikainstituudis. Võib kindlasti öelda, et seekord sooritab ta eksamid ka kõige rangematel konkurentsitingimustel. Ta ei sarnane selliste rändüliõpilastega, kes mitme aasta jooksul vahetavad mitmeid fakulteete, mõni-

kord diametraalselt vastupidiseid. Badelin ei sarnane ka nendega, kes lõpetanud kõrgema õppeasutuse, kõigiti vigurdavad, et ainult mitte tootvale tööle minna ega maale asuda.

Pole juhuslik, et ajakirjandus viimasel ajal tõstab üha aktiivsemalt häält selle poolt, et kõrgematesse koolidesse võetaks ainult neid, kellel on juba teatud töökogemusi. Kõrgema hariduse ministeerium on sellesse ettepanekusse positiivselt suhtunud, ja käesoleval aastal oli kõrgematesse õppeasutustesse astumisel eesõigus neil, kes juba 2—3 aastat on tootmisalal töötanud.

See on väga tähtis otsus, kuna siis astuvad kõrgematesse õppeasutustesse tõsisemad, elu ja tööga tuttavad üliõpilased. Praktilised kogemused, mida töötamisel on omandatud, abistavad instituudis õppimisel ja osutuvad eriti vajalikuks ka hiljem, tööle tagasi pöördumisel.

«Punases Retis» mäletatakse veel tehnik Davõdovit, kes pärast Kurski tehnikumi lõpetamist praktikas niivõrd nõrgaks osutus, et monteerijatööga vaevu toime tuli. «Ise on tehnik, aga ei oska kõige lihtsama jootmisega hakkama saada,» kõnelesid seltsimehed nõrdinult. Ja neil oli õigus. Halb on see ohvitser, kes sõduriteenistust ei tunne, halb on see insener või tehnik, kes lihtsa jootmisega toime ei tule.

Eespool on kirjutatud paljudest erialadest. Kuid see ei tähenda veel sugugi seda, et neid erialasid tahetakse teistele eelistada. Iga töö, mis meie maale kasu toob, on austamisväärne.

Kuid mis peab tegema siis see, kes ei saa edasi õppida. Selle küsimuse lahendamisel teevad paljud vigu. Kergesti loobutakse sellest, mida peeti oma kutsumuseks, ollakse valmis minema kuhugi õppima või töötama, et ainult kiiremini midagi kindlat kätte saada. Kes poleks kohanud augustikuus kõrgemate koolide vahel rabelevaid abituriente? Katsunud õnne polütehnilises instituudis otsustatakse, kui see ei õnnestunud, end põllumajandusele pühendada, kuid kuulnud, et ka seal on konkurss suur, valitakse kindlalt arsti elukutse jne. Nii ilmuvad juhuslikud ehitajad, pedagoogid ja arstid. Kellelegi meist pole tulevikku tee suletud. Kui statsionaarsel teel ei õnnestu valitud eriala omandada, võib seda saavutada edukalt seoses praktilise tööga. Väsimatult omandades praktilisi teadmisi ja

Эсфирь Исааковна Маствилискер

О ВЫБОРЕ ПРОФЕССИЙ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство

Таллин, Пярну маантеэ 10

*

Toimetaja *V. Valkjärv*

Tehniline toimetaja *I. Vahtre*

Korrektor *S. Kõiv*

Ladumisele antud 29. X 1956. Trükkimisele antud
12. XII 1956. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 1,75.
Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 1,43.
Arvutuspoognaid 1,46. Trükiarv 2000. MB-08574. Tellimise
nr. 2473. Trükikoda „Pioneer“, Tartu, Kastani 38.

Hind 45 kop.

45 kop.

A-17346
223

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00462620 8